

Сучасні арт-об'єкти та інклюзивний туризм: діалектика співвідношень

Радіонова О.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри туризму і готельного господарства
Харківського національного університету міського господарства
імені О.М. Бекетова

У статті проаналізовано доступність найвідоміших арт-об'єктів світу для людей з особливими потребами: з порушеннями слуху, зору й опорно-рухового апарату. Встановлено, що музеї, які розвиваються у сфері обслуговування людей з особливими потребами, можуть бути включені до складу інклюзивного туризму як найважливіший його складник.

Ключові слова: інклюзивний туризм, арт-об'єкт, людина з особливими потребами, музей, доступність.

Радионова О.Н. СОВРЕМЕННЫЕ АРТ-ОБЪЕКТЫ И ИНКЛЮЗИВНЫЙ ТУРИЗМ: ДИАЛЕКТИКА СООТНОШЕНИЙ

В статье проанализирована доступность самых известных арт-объектов мира для людей с особыми потребностями: с нарушениями слуха, зрения и опорно-двигательного аппарата. Установлено, что музеи, развивающиеся в области обслуживания людей с особыми потребностями, могут быть включены в состав инклюзивного туризма как важнейшая его составляющая.

Ключевые слова: инклюзивный туризм, арт-объект, человек с особыми потребностями, музей, доступность.

Radionova O.M. MODERN ART OBJECTS AND INCLUSIVE TOURISM: DIALECTICS OF RELATIONSHIPS

The article analyzes the accessibility of the most famous art objects of the world for people with special needs: hearing impairment, vision and musculoskeletal system. It has been established that museums developing in the field of servicing people with special needs can be included in the category of "inclusive tourism" as its most important component.

Keywords: inclusive tourism, art-object, people with special needs, museum, accessibility.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливу роль у сучасному туризмі відіграють арт-об'єкти як установи культури, які служать для зберігання творів мистецтв і забезпечують доступ громадян до них. Вони створюють можливості для творчого самовираження і самореалізації кожної людини. Відвідування арт-об'єктів – один із важливих елементів туризму, отже, культурного розвитку і відпочинку людей. Відповідно, актуалізується питання про доступність цього виду культурних установ для людей з особливими потребами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти дослідження ролі арт-об'єктів у розвитку туризму висвітлено в працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких: С. Кузик, П. Вичівський, О. Кузьмук, О. Романуха, А. Акишева, Е. Касенова [1–5] та ін. Проте питання готовності арт-об'єктів для інклюзивного туризму досліджено недостатньо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – проаналізувати доступність арт-об'єктів для людей з особливими потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні арт-об'єктам як найважливішим елементам туризму важливо приймати у своїх стінах людей з обмеженими можливостями. Для цього необхідно враховувати особливості кожної категорії таких людей: із порушеннями слуху, зору й опорно-рухового апарату. Поліпшення цієї сфери дасть змогу розвивати інклюзивний туризм, орієнтований на людей з обмеженими можливостями.

За даними першої офіційної глобальної доповіді про людей з обмеженими можливостями, кількість людей із тією чи іншою формою інвалідності становить 1 млрд, – це 15% населення Землі. За даними ООН, особи з інвалідністю в середньому становлять більше 10% усього населення Землі. В Україні кількість людей з інвалідністю на початок 2018 р.

становила 2 603,3 тис. осіб [6], або 6% від кількості населення України. При цьому кількість людей з інвалідністю має тенденцію до зростання.

Люди з обмеженими можливостями подорожують менш активно, ніж інші громадяни Євросоюзу, – від 37% у Великобританії до 53% у Німеччині. Водночас 11% усіх туристичних поїздок в Європі і 7% у всьому світі здійснюють туристи з обмеженими можливостями, найчастіше – в складі членів сім'ї або друзів. Попит на інклюзивний туризм зростає в усьому світі і починає зароджуватися в Україні.

Одна з категорій людей з обмеженими можливостями, в плані їх доступу до арт-об'єктів, – це відвідувачі з вадами слуху. Люди, які страждають такою недугою, як глухота, не мають здатності чути або чують частково. Основною проблемою є пошук способів донесення до них інформації, яка передається за допомогою звуків. Важко привести точні дані про кількість глухих людей у світі. У звітах цифри варіюються від 93 до 300 млн., хоча, найімовірніше, тут ураховуються й ті, кого називають слабочуючими. Робота із цією категорією людей з інвалідністю має свої особливості. Оскільки за допомогою звуку інформацію таким людям передати не вдається, для цього використовуються інші засоби. Наприклад, для проведення екскурсій запрошують сурдоперекладача – фахівця з перекладу усного мовлення на мову жестів, і навпаки. Мова жестів – це невербальний спосіб комунікації глухих і слабочуючих за допомогою комбінацій жестів рук, а також поєднання міміки обличчя, форми очей, губ і рухів тіла.

У сучасних арт-об'єктах застосовують музейні мобільні додатки, що допомагають людям із вадами слуху: вся аудіоінформація представлена у вигляді тексту і зручна для сприйняття. Прикладом такої роботи може служити Бостонський музей образотворчих мистецтв. У ньому відкрилося крило «Мистецтво Америки», і спеціально під нього було розроблено додаток для мобільних пристроїв. Дизайн додатка побудований так, що його контент доступний рівною мірою всім відвідувачам музею незалежно від стану їхнього здоров'я. Мобільний додаток, випущений для відвідувачів Музею Гуггенхайма, також пропонує вербальні описи експозиції; його дизайн припускає можливість виключно сенсорного управління, що зручно для людей із порушеннями слуху.

Першим музеєм в Європі, який запропонував своїм відвідувачам відеогіди на трьох мовах жестів – бельгійській, фламандській і міжнародній – став брюссельський Музей Магрітта. Відеогід музею дає глухонімих відвідувачам можливість поглибити своє знайомство з 21 роботою великого художника.

Whitney Museum of American Art у Нью-Йорку представив проект відеотурів по музею під назвою ASL Vlogs. Відеотури, або відеоблоги, являють собою цикл коротких відео-екскурсій американською мовою жестів, які проводять музейні педагоги з порушеннями слуху. За допомогою цього проекту співробітники музею намагаються розширити культурні можливості для глухих і слабочуючих людей, а також створити словник термінів у сфері сучасного мистецтва мовою жестів.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, у світі налічується 37 млн. сліпих людей і близько 125 млн. людей із поганим зором. Кожні 5 секунд на нашій планеті сліпне доросла людина, а кожну хвилину втрачає зір одна дитина. За різними оцінками, людина сприймає за допомогою зору від 75 до 90% усієї інформації. Отже, можна зробити висновок про те, що сліпі і слабозорі люди отримують лише незначну кількість навколишньої інформації, а зорове сприйняття або дано їм у дуже малих частинах, або його немає зовсім.

Робота зі сліпими людьми є складним процесом. Урахувати потрібно все: як правильно з ними поводитися, за допомогою яких джерел надавати їм нову інформацію. Для того щоб люди з порушеннями зору мали можливість отримати доступ до арт-об'єкту, передусім важливо забезпечити їх спеціальним транспортом. Часто для групових екскурсій використовують замовний транспорт.

Шлях від найближчої зупинки до входу в арт-об'єкт повинен бути відзначений відчутними розпізнавальними смугами із зазначенням маршруту. Увійшовши до арт-об'єкту, людина з інвалідністю має ознайомитися з планом-схемою музею, щоб знати, як влаштовано будівлю, де знаходиться телефон, ліфт, туалет. Для сліпих ця схема повинна бути представлена в рельєфно-графічній формі або у вигляді об'ємних макетів. Щоб уникнути падінь зі сходів, перша й остання сходинки повинні мати рифлену поверхню. На стінах повинні висіти зрозумілі покажчики, що не суперечать один одному. Для сліпих корисною була б напрямна доріжка, відмінна за структурою і кольором від прилеглої поверхні підлогового покриття, щоб люди з інвалід-

ністю могли її розпізнати самотійно на дотик і (або) візуально (наприклад, прогумована або килимова).

До кожного експонату повинна додаватися етикетка зі шрифтом Брайля, щоб людина з інвалідністю могла прочитати інформацію про нього. Для економії місця етикетки можна зробити з прозорого пластика і розмістити поверх плоскодрукарського шрифту. Сліпі люди сприймають інформацію з навколишнього світу переважно тактильно і за допомогою слуху, тому вітається використання аудіозаписів, відповідних тематиці екскурсії. Дуже важливо надання екскурсантам тактильних моделей, а також експонатів, які можна помацати.

У багатьох арт-об'єктах світу (наприклад, Луврі, Метрополітені, Лондонській національній галереї) є спеціальні освітні програми, побудовані за принципом «торкатися можна». Як правило, всі подібні проекти досі працювали зі скульптурою. Сьогодні з появою технології 3D-друку можна створювати тактильні копії не тільки скульптур, а й картин.

В Європі роботою зі сліпими людьми серйозно займається Лувр, де ще у 1995 р. відкрили тактильну галерею. Але її можуть відвідувати не тільки сліпі та слабозорі люди, вона відкрита для всіх. Такі колекції Лувра подорожують і по інших країнах, що дає можливість створювати в них власні аналоги схожих виставок, а також знайомити їх жителів із колекціями Лувра.

У Британському музеї існують інформаційні табло для людей із порушеннями зору, а також тактильні картинки, книжки і брошури. Сліпим відвідувачам дозволяється входити в музей в супроводі собаки-поводиря або користуватися послугами гіда-волонтера. Біля стійки інформації відвідувачам зі слабким зором видають спеціальні окуляри, що збільшують зображення.

У мадридському музеї Прадо в 2015 р. відкрилася виставка «Торкаючись до Прадо», орієнтована на відвідувачів із вадами зору. Для виставки було відібрано шість картин, які представляють різні жанри. Полотна були оцифровані, надруковані на 3D-принтері і доповнені навчальними матеріалами, написаними шрифтом Брайля, аудіогідами і картонними окулярами для зрячих відвідувачів, щоб вони могли побачити картинку, оскільки без окулярів можна побачити лише мутні нашарування образів.

Не меншу проблему представляє відвідування арт-об'єктів людьми з порушенням

опорно-рухової системи. Сьогодні чітко регламентовано, які елементи обладнання потрібні для людей з інвалідністю на кріслах-колясках, починаючи з пандусів, ліфтів і закінчуючи спеціально обладнаними санвузлами. У першу чергу людям із порушенням опорно-рухової системи треба подолати вхідні сходи. Для цього повинні бути сконструйовані пандуси. Сформувані подібні умови досить складно, тому що зазвичай будівля музею має вже сформований екстер'єр та інтер'єр, який не просто реконструювати, особливо коли музеї розташовуються в історичних будівлях, побудованих у минулих століттях.

Сьогодні виробляється новий підхід до розуміння сутності арт-об'єкту і його громадського призначення. На перше місце поставлено залучення у сферу його діяльності людини. Відповідно, важливим є доступність арт-об'єктів для людей з особливими потребами. Здебільшого це не тільки введення деякого оснащення, такого як пандуси, ліфти або спеціальне покриття поверхні підлоги, а й реалізація інтерактивних програм.

Наприклад, Смітсонівський музей американського мистецтва був першопрохідцем у цій сфері: експозиційні рішення, розроблені в музеї, сьогодні використовуються у виставкових просторах по всьому світу. Перші кроки, зроблені на шляху до подолання бар'єрів у взаємодії з «особливими» відвідувачами, були з технічного погляду елементарними, проте зовсім не маловажливими; прикладом може служити така інновація, як розміщення відеоекранів і низки експонатів на такій висоті, щоб вони були видимі людям на інвалідних візках. У 2013 р. Смітсонівський музей запропонував своїм «особливим» відвідувачам створити аудіогід по всій експозиції, що включає 137 млн. об'єктів. Такі ініціативи хороші тим, що з їх допомогою навколо музейної діяльності утворюється співтовариство і відбувається соціалізація людей з інвалідністю.

Способів, за допомогою яких може здійснюватися відвідування музеїв людьми з обмеженими можливостями, нині досить багато. Ми бачимо, що в багатьох музеях прийомом і проведенням екскурсій носять чіткий та впорядкований характер.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, дотримання вимог до того, щоб забезпечити відвідувачам з обмеженими можливостями комфортне відвідування арт-об'єктів з найбільшою інформаційною користю, принесе музею успіх. Музеї, які прагнуть розвиватися

у сфері обслуговування людей з особливими потребами і досягають своїх цілей, цілком можуть бути включені до складу інклюзивного туризму як найважливіший його складник.

Технологія партнерства робить діяльність арт-об'єктів важливою частиною процесу культурної комунікації, наслідками якої

можуть стати значне зростання числа відвідувачів і демократизація основних принципів роботи арт-об'єктів, збагачення їх соціальної ролі. Важливим чинником розвитку творчих індустрій та інтерактивності в арт-об'єктах може стати політика – державна, регіональна чи муніципальна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кузик С. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2010. 253 с.
2. Вичівський П.П. Перспективи використання музеїв Прикарпаття в туристичній галузі регіону. Карпатський край. № 1–2(6–7). С. 203–211.
3. Кузьмук О. Роль музеїв у культурному та соціально-економічному розвитку країни: зарубіжний досвід. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/270/> (дата звернення: 10.09.2018).
4. Романуха О.М. Розвиток музейної справи як фактор активізації міжнародного туризму. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 17. С. 79–83.
5. Акишева А.С., Касенова Э.Ж. Роль музеїв в культурному туризмі. URL: <http://178.89.7.117/repository/index.php/homepage/patentter/item/214-akisheva-a-s-kasenova-e-zh-rol-muzeev-v-kulturnom-turizme> (дата звернення: 29.08.2018).
6. Соціальний захист населення України: стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2017. 123 с.
7. Копитько О.В. 3D-революція: колекцію музеїв Smithsonian Institution можна буде роздрукувати на 3D-принтері. URL: <http://prostir.museum.ua/post/31549> (дата звернення: 27.09.2018).

REFERENCES:

1. Kuzyk S. Teoretychni problemy turyzmu: suspilno-geohrafichnyi pidkhid : monohrafiia. Lviv: VTs LNU imeni Ivana Franka. 2010. P. 253.
2. Vychivskyy P.P. Perspektyvy vykorystannia muzeiv Prykarpattia v turystychnii haluzi rehionu. Karpatskyi kraj. vol. 1-2. no. 6-7. pp. 203-211.
3. Kuzmuk O. Rol muzeiv u kulturnomu ta sotsialno-ekonomichnomu rozvytku krainy: zarubizhnyi dosvid. Analitychna zapyska. URL: <http://www.niss.gov.ua/artitsles/270/> (accessed 10.09.2018).
4. Romanukha O.M. Rozvytok muzeinoi spravy yak faktor aktyvizatsii mizhnarodnoho turyzmu. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. 2017. vol. 17. pp. 79-83.
5. Akysheva A.S., Kasenova Э.Zh. Rol muzeev v kulturnom turyzme. URL: <http://178.89.7.117/repository/index.php/homepage/patentter/item/214-akisheva-a-s-kasenova-e-zh-rol-muzeev-v-kulturnom-turizme> (accessed 29.08.2018).
6. Cotsialnyi zakhyst naselennia Ukrainy: Stat. zb. / Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv, 2017. 123 p.
7. Kopytko O.V. 3D-revoliutsiia: kolektsiiu muzeiv "Smithsonian Institution" mozhna bude rozdrukuvaty na 3D-prynteri. URL: <http://prostir.museum.ua/post/31549> (accessed 27.09.2018).

Modern art objects and inclusive tourism: dialectics of relationships

Radionova O.M.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of the Tourism
and Hospitality Management,

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

An important role in contemporary tourism is played by art objects as cultural institutions that serve to preserve works of art and provide citizens with access to them. They create opportunities for creative self-expression and self-realization of each person. Visiting art objects is one of the important elements of tourism, therefore, cultural development and recreation of people. In modern conditions, a new approach to understanding the essence of the art-object and its public purpose is being developed. The first place attracted into the sphere of his activity – a person. Accordingly, the issue of availability of this type of cultural institutions for people with special needs is being updated.

Today, it is important for the art objects as the most important elements of tourism to take people with disabilities in their walls. To do this, it is necessary to take into account the features of each category of such people: with hearing impairment, vision and musculoskeletal system. The improvement of this area will allow the development of inclusive tourism, aimed at people with disabilities. After all, the demand for

inclusive tourism is growing all over the world and begins to emerge in Ukraine.

There are plenty of ways in which people with disabilities can visit museums in modern times. The research has shown that in many museums, receptions and excursions are clear and orderly.

Thus, compliance with the requirements to ensure that visitors with disabilities have a comfortable visit

Art objects with the most informational benefits will bring the museum a success. Museums that seek to grow in the service of people with special needs and achieve their goals may well be included in the category of “inclusive tourism” as its most important component.

The technology of partnership makes art objects an important part of the process of cultural communication, which can result in a significant increase in the number of visitors and the democratization of the basic principles of the work of art objects and the enrichment of their social role. An important factor in the development of creative industries and interactivity in art objects can be a policy – state, regional or municipal.